

MENTOR

Akademik Sanat ve Tasarım Dergisi
Academic Art & Design Journal
e-ISSN: 3062-3022 <https://mentorakademik.com>
Mentor, Cilt:1, Sayı:1, 52-61, 2025
DOI: 10.5281/zenodo.15064187

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

OBUA MEKANİZMASINA GENEL BAKIŞ

Ayşin Pelin KİREMİTÇİ¹

Öz

Obua sadece karakteristik sesiyle değil görüntüsü itibarıyla da hayranlık uyandıran bir çalgıdır. İlk bakışta üzerindeki gümüş ya da altın rengi perdeler karmaşık gibi görünse de dikkat edildiğinde mükemmel bir mekanizma ile çalıştığı anlaşılmaktadır. Bu mekanizmanın günümüzdeki görüntüsüne ulaşma süreci 400 yıl kadar sürmüştür. Ek perde ihtiyacını doğuran temel unsur bestecilerin artan beklentileri olsa da çalgıcıların da virtüözite hedefleri bu doğrultuda yardımcı olmuştur. Obuanın doğası dışındaki tonlarda eserler yazılması (çok diyezli – bemollü tonlar) performansı güçleştirmeye başlamış ve kaçınılmaz değişim sürecini başlatmıştır. Bugün bile bazı sorunlar sebebiyle yeni mekanizmalar denenmektedir. Barok ve klasik dönem obualarına kıyasla tatmin edici bir mekanizmaya sahip olsa da gelişimini sürdüren bir çalgı olduğu söylenebilir. Köklü obua yapımcıları ve çalgı mühendisleri, yapılması imkânsız nota geçişleri için (kalın la# - si trili gibi) fikirler üretmekte ve denemeler yapmaktadırlar. Bu çalışmada çoğunlukla değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Yaşar Acar'ın çalgı bakım onarım derslerinden faydalanılmış, kendisinin ustalığına ve deneyimlerine dayanan çözümler de sunulmuştur. Obuanın mekanizmasını genel mantık çerçevesinde analiz ederek, gelişim sürecini ve perdelerin diziliş sistemini açıklayarak obua bakımına, performansına ve bazı teknik aksaklıkların çözümüne ışık tutmak ve öğrencilere kaynak oluşturmak amaçlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Obua, Obua perdeleri, Obua mekanizması

AN OVERVIEW OF THE MECHANISM OF THE OBOE

Abstract

The oboe is an instrument that is admired not only for its characteristic sound but also for its appearance. Although the silver or gold keys on it may seem complicated at first glance, upon closer examination, it becomes evident that it works with a highly refined mechanism. The process of reaching the current appearance of this mechanism took about 400 years. Although the basic factor that created the need for additional frets was the increasing expectations of the composers, the virtuosity goals of the players also helped in this direction. Compositions written in keys outside the oboe's natural tonality (keys with three or more sharps or flats) began to challenge performance capabilities, and this initiated the inevitable process of transformation. Even today, new mechanisms are being tested to address certain challenges. Although it has a satisfactory mechanism compared to the baroque and classical period oboes, it can be said that it is an instrument that continues to develop. Established oboe makers and instrument engineers continue to develop solutions and conduct experiments to facilitate challenging note transitions (such as the low A#–B trill). This study primarily draws upon the instrument maintenance and repair lessons of my esteemed professor, Assistant Professor Yaşar Acar and solutions based on his mastery and experience were also presented. By analyzing the mechanism of the oboe within the framework of general logic, explaining the development process and the arrangement system of the frets, it is aimed to shed light on oboe maintenance, performance and the solution of some technical problems and to provide a resource for students.

Key words: Oboe, Oboe keys, Oboe mechanism

¹ Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Üniversitesi Devlet Konservatuvarı, aysin.k@gmail.com, ORCID: 0009-0007-2657-6963

Giriş

Orkestra içinde kolaylıkla ayırt edilebilen seslerden birine sahip olan obua, kendine özgü ‘nazal’ tınısıyla dikkat çeken, konik yapılı, çift kamışlı bir üflemeli çalgıdır. Obua (Hautbois) sözcüğü, Fransızcadır. “haut - bois” (haut= yüksek, bois= tahta) kaliteli, yüksek sesli tahta anlamına gelir. Birçok kaynakta “haut-bois” yüksek (sesli) tahta olarak da adlandırılmıştır. Obua mekanığı, özellikle 19. Yy. ilk yarısında Avrupa’da bestecilerin istekleri doğrultusunda ve çalgıcıların önerileriyle çalgı yapımcıları tarafından perdeler eklenmeye başlanmış ve zaman içinde bugünkü modern yapısına ulaşmıştır.

Obua mekanizmasındaki değişim 19. yüzyıl başlarındaki değişim taraftarları ve muhafazakârlar arasındaki büyük tartışma konularından biri olmuştur. Ek perdeleri savunanlara göre elde edilen avantajlar şöyledir;

- Çapraz parmak pozisyonlarını (bir parmak indirilirken bir başkasının aynı anda kaldırılması ile oluşan pozisyonlar) ve deliğin yarım kapatılarak kullanımını (Sib, Lab, Fa perdeleri) kaldırarak, bütün notalarda tını eşitliği ve dudak pozisyonundaki sabitlik yaratması
- Kalın notalardan ince notalara bağlı geçişlerde kolaylık (bugün “oktav perdesi” olarak adlandırılan perdeye “bağ perdesi” olarak bilinmekteydi)
- İnce notalarda eşit ses güvenliği ve ses girişlerindeki yumuşaklık,
- Eşit Tampere sistemine yakın duyulan bir akort.
- Zor pasajlarda parmak pozisyonu değişikliği ve kolaylığı
- Çok donanımlı tonlarda (3 diyez – 3 bemol ve fazlası) çalma kolaylığı
- Ses aralığında artış (alt oktavdaki Do#, Si ve Sib perdeleri. Bazı özel yapım obualara kalın La perdesi de eklenmiş ve obuanın gövde boyutu uzatılmıştır)
- Trillerin düzgün entonasyonu.

Ünlü tahta üflemeli çalgı yapımcısı Heinrich Grenser (1764–1813) ise karşı fikirdedir ve bu romantik düşüncenin arkasındaki tek müzisyen de değildir. “Bu güzel çalgının gerçek mükemmelliği, perde sayısında değil, zarafetinden uzaklaşmadan bozmadan kolay çalınabilmesi için basitlik arayışında yatar.” (Howe, 2001) Bu cümlemin altındaki güzellik anlayışı, farklı görülebilir. Ancak bugün hiçbir obuacı, çalgısına (çalma kolaylığı için bile olsa) bir iki perdeden daha fazlasını eklemek istemez.

Gövdesi genellikle, üzerindeki perdeleri taşıyabilmesi için sert yapısından dolayı tercih edilen abanoz ağacından üretilen obua, kamış, üst gövde, alt gövde ve kalak olmak üzere dört parçadan oluşmaktadır. Günümüzde kimya sanayinin sunduğu gelişmeler sayesinde yüksek kalitede plastikten yapılanları da kullanılmaya başlanmıştır.

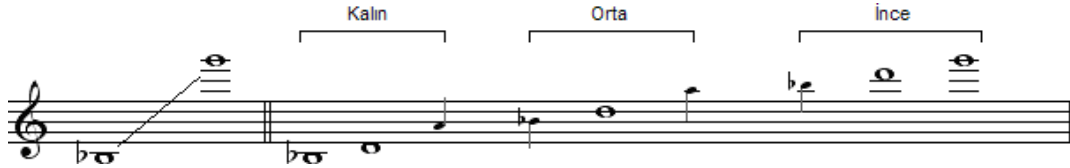

Görsel 1: Obuanın genel görünümü

Kaynak: Kiremitçi, Aysin Pelin “Barok’tan Modern’a Obuanın Mekanik Yapısının Gelişimi, Sanatta Yeterlik Tezi S: 4

Perdelerin genel olarak üst ve orta bölümde konumlandırılmıştır. (Görsel 1) Üst bölümde kamışın girdiği metal bir yuva bulunur. Ses deliklerinin 6'sı parmakla diğer 16'sı kapaklar/manivelalar yardımıyla kapatılır. Ses deliklerini açık/kapalı pozisyonda tutan perdelerin altındaki yaylar aynı zamanda ses deliklerinin sağlıklı kapanabilmesi ve hava kaçırmasını engellemek için kaşık şeklindeki kapak/kapakçıklarının hareketini sağlamaktadır. Bu kapak/kapakçıkların altında kraterleriden hava kaçmaması için yapıştırılmış mantarlar/güderiler vardır. Manivelalar yardımıyla perdeye uygulanan hareket, kapaklar tarafından alınır ve perdelerin açılıp kapanmasını sağlamaktadır. Obuanın perde mekanizması oldukça karmaşıktır.

Orta Do'nun altındaki Si bemolden başlayarak yaklaşık iki buçuk oktavlık bir ses genişliğine sahiptir. Modern çalım teknikleri kapsamında yardımcı perdeler kullanılarak çok net ve sık görülen pozisyonlar olmasa da bu genişlik 3 oktava kadar çıkarılabilmektedir. (Haynes & Burgess, 2004)

Şekil 1. Obuanın ses aralığı

Kaynak: Kiremitçi, Aysin Pelin a.g.e. S3

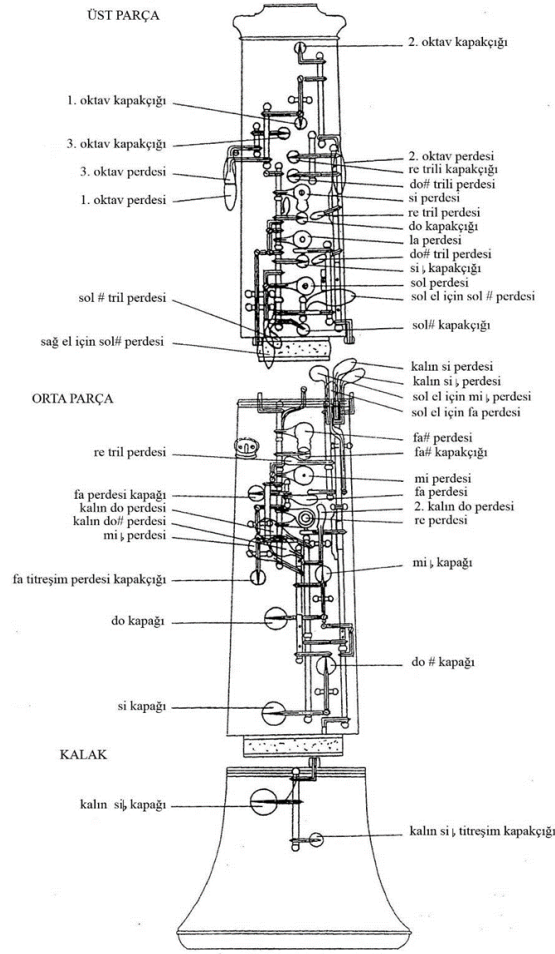
Triébert ailesinin 19. Yy'ın başlarında Fransa'da perde eklemeye ve geliştirmeye başladığı modern obua, yumuşak ve sakinleştirici melodilerden, kısa ve şakacı melodilere kadar kullanılabilen zengin ses renkleriyle, hem orkestrada hem de solo konserlerde tercih edilen bir çalgı haline gelmiştir (Howe, Historical Oboes 3: The First Mechanized Oboes: Triébert's Systemes , 1978). Bununla birlikte, çalgının ses üreten parçası olarak kullanılan kamışlar genellikle Akdeniz kıyılarında yetiştirilen ve pek çok işleminden geçirilen kargılardan yapılan elde edilmektedir.

1. Obuanın Mekanizması

Obuanın mekanizmasını aşağıdaki unsurlar oluşturmaktadır:

- Açılan / kapanan delikler. Oktav ve ek perdeler.
- Ses deliği perdeleri
- Entonasyonu düzenleyen delikler
- Manivelalar

Bu perdelerin kendi aralarında da oldukça karışık bağlantıları vardır. Üst parçadaki perdeler sol, orta parçadakiler sağ elle kontrol edilir. Bu mekanizma aşağıda detaylıca gösterilmiştir. (Şekil 2)

Şekil 2: Obua Perde Mekanizması

Kaynak: (Veale & Mahnkopf, 1994)

1.1. Üst Parça

- Çalgının üst parçasında oktav perdeleri tarafından açılan üç delik vardır ve bunlar notanın bir oktav incisinin rahat çıkmasını sağlar.
- İkinci oktav kapakçığı, kapalı pozisyonda, ikinci oktav perdesi ile açılır. (sol el işaret parmağı kökü ile kontrol edilir)
- Birinci oktav kapakçığı, kapalı pozisyonda, birinci oktav perdesi ile açılır. (sol el başparmak ile kontrol edilir)
- Üçüncü oktav kapakçığı, kapalı pozisyonda, üçüncü oktav perdesi ile açılır. (sol el başparmak ile kontrol edilir gerektiğinde 1. ve 3. Oktav perdelerine aynı anda basılabilir)
- Re tril kapakçığı kapalı pozisyonda, orta parçadaki ve üst parçadaki Re tril perdesi ile açılır. Nota geçişlerindeki pozisyona göre kullanılır.
- Do# tril kapakçığı, kapalı pozisyonda, Do# tril perdesi ile açılır. (olması gerekenden tiz duyulmasına rağmen bazı durumlarda bu perde yerine orta parçadaki re tril perdesi de kullanılabilir. Entonasyon kontrolü gerekmektedir)
- Si ses deliği, açık pozisyonda, yarım açık ya da kapalı olabilir. (bu perdenin ince ayarı çok hassastır. Fazla açık olduğunda 3. Oktavdaki Do#, Re, Re# gibi seslerin temiz çıkması zorlaşır)
- Do kapakçığı, kapalı pozisyonda, orta parçadaki Fa# perdesine basılarak açılır. La, ya da sol perdesine basılırsa yeniden kapanır.
- La ses deliği, açık pozisyonda, yarım açık - kapalı olabilir.
- Sib kapakçığı, kapalı pozisyonda, Fa# perdesine ile açılır. Sol perdesine basılarak yeniden

kapanır.

- Sol ses deliği, açık pozisyonda, yarım açık - kapalı olabilir.
- Üst Parçadaki Ek Perdeler
- Re ve Do# tril perdesi, Re ve Do# tril kapakçıklarını açar.
- (soldaki) Sol# perdesi, Sol# kapakçığını açar. Fa# perdesine basılarak kapatılır. La perdesini de yarım kapatır. (La#-si trili için pozisyon yaratır)
- (sağdaki) Sol# perdesinin işlevi aynıdır.
- (sağdaki, ikinci) Sol# tril perdesi, yine aynı işlevle çalışır. Ancak Sol perdesi ve La perdesi otomatik olarak kapanır, ikisi de yarı kapalı duruma gelir. (sol#-la trili için rahat pozisyon yaratır)

Profesyonel obuacıların kişisel seçimleri dâhilinde “otomatik ve yarı-otomatik” seçenekleri oktav sistemini ifade etmektedir. Otomatik sistemde 2. Oktav perdesi kaldırılmıştır. 1. Oktav basılıyken sol ses deliği açıldığında mekanizma otomatik olarak 2. Oktav deliğini açar. Böylece sol el işaret parmağı hareketine gerek kalmaz. Ancak 2. Oktav perdesi sadece ince oktav seslerinin rahatlatma görevi görmez. Aynı zamanda doğuşkan seslerin üretilmesinde de oldukça kullanışlıdır ve net pozisyonlar yaratmaktadır. Bu nedenle pek çok profesyonel obuacı yarı-otomatik sistem obuaları tercih etmektedir.

Sol elin küçük parmağı ile kontrol edilen fakat orta parçada bulunan perdeler üst parçada olduğu sayılmaktadır. Aşağıdaki perdelerin hareketi manivela ile orta parçaya iletilir:

- Mib perdesi (ikinci) - nota geçişlerinde olası ses kaçaklarını engellemek kullanılır (do- Mib, reb-mib gibi geçişlerde) Mib kapağını açar, Re perdesini yarı kapatır buna rağmen orta parçadaki Mib kullanıldığında Re perdesi otomatik olarak kapanmaz.
- Kalın Si perdesi, Do# perdesi basılıyken, Si ve Do# kapağını kapatır.
- Sib perdesi, kalın Sib titreşim kapağını açar, Do ve Si kapağını kapatır, eğer Do# perdesi basılı tutulursa Do# kapağını da ek olarak kapatır.
- Fa perdesi (3. Fa pozisyonu) Fa kapakçığını manivela iletimiyle açar. 2. Fa pozisyonunun rengi (bazı obualarda oldukça puslu ya da ince duyulabilmektedir), ses eşitliği bozursa bazı nota geçişlerinde tercih edilir.

1.2. Orta Parça

- Fa# ses perdesi tam kapanır, perdeye basılınca üst parçadaki Do ve Sib kapakçığını manivela iletimiyle kapar.
- Fa# kapakçığı, açık pozisyonudadır. Re ve Mi ses deliği perdelerine basıldığında kapatılır.
- Re tril perdesi, üst parçadaki ile aynıdır, hareketi üst parçaya manivela iletimiyle taşır. Üst parçadaki perde ile beraber kullanıldığında çift tril yapmaya imkân tanır.
- Mi ses perdesi, açık pozisyonudadır. Yarım/tam kapanabilir
- Fa perde kapakçığı, kapalı pozisyonudadır, 1. ve 3. Fa kullanıldığında açılır.
- Fa perdesi, (1. Fa pozisyonu) Fa perde kapakçığını açar.
- Re ses perdesi, açık pozisyonudadır, yarım/tam kapanabilir. Profesyonel obualarda “Brille Sistemi” adıyla iç içe iki halka olarak yerleştirilmiştir.
- Mib kapağı, kapalı pozisyonudadır, her iki Mib perdesi (sol ve sağ) ile açılır.
- Fa titreşim kapakçığı kapalı pozisyonudadır, Re ses perdesiyle açılır.
- Do kapağı, açık pozisyonudadır. Do, ikinci Do (banana key) ya da Do# perdesi kullanılarak kapatılır.
- İkinci Do perdesi, (banana key, muz şeklinde olduğu için bu isimle anılır) kalın Do – Reb trili ya da farklı pozisyonlarda ki nota geçişi için kullanılmaktadır
- Do# kapağı, kapalı pozisyonudadır, Do# perdesine basıldığında açılır.
- Si kapağı, açık pozisyonudadır, Si ve Sib perdesi ile kapatılır.

1.3. Kalak

- Si kapakçığı, açık pozisyonda, Sib perdesi ile kapanır.
- Sib titreşim kapakçığı, kapalı pozisyonda, Sib perdesine basılınca açılır.

2. Perde Sistemi

Theobald Boehm, Louis Auguste Buffet ve Triebert Ailesi geliştirdiği perde sistemleri ile modern obuanın tarihine isimlerini yazdırmayı başarmışlardır. (Ventzke, Zur Biographie der Oboenbauer Triebert in Paris (1810-1878) , 1977) Halka şeklindeki (brille sistemi) perde mekanizması sayesinde, bir perdeye basıldığında, parmakla ulaşılamayacak başka bir delik de aynı anda kapanmaktadır. (Ventzke, 1969) Böylece zor pozisyonlar gerektiren nota geçişleri, hızlı tempolarda entonasyondan vazgeçilmeksizin net şekilde çalınabilmektedir.

Obuanın perdelerinde kullanılan materyaller çalgının ses kalitesini ve dayanıklılığını etkileyen önemli unsurlardır. Kararmayı ve paslanmayı önlemek ya da geciktirmek için perde yapımında gümüş, altın ve nikel gibi değerli madenler kullanılır ve aynı zamanda estetik bir görünüm de sağlar. Abanoz gövde üzerine uygulanan metal perdeler hassas işçilik ve titiz ölçümler gerektirir. (Sublett & Swiney, 2001) Altın, gümüş ya da nikel kaplama perdelerin bakımı da önemlidir. Ter teması ile kaplamaların ömrü kısalmır, özel bezler ile temizlenmeli ve gerektiğinde cilalanmalıdır.

3. Yay Sistemi

Obuanın yay sistemi, çeşitli metallerden üretilen bir yapıya sahiptir. Ancak yayların kırılmayacak kadar esnek, perdeleri tam kapalı ya da açık tutabilecek kadar güçlü olması gerekmektedir. (Milton, 2000)Obuadaki birçok perdenin bir ya da iki adet alttan ya da üstten basınç uygulayan yayı bulunur. Yaylar, perdelerin ya da kapakların hava kaçırmayacak hassasiyette çalışmasını sağlar. Yüksek kalitede çelikten üretilenler seçilmelidir. Bazı perdelerin yaylarının tam çalışabilmesi için abanoz gövdeye yuva açılır. Yayların ısı değişimlerine karşı güçlü olması gerekmektedir. Sıcaklıktaki değişiklikler, metallerin genleşmesine ya da büzülmesine neden olduğundan, herhangi bir kapakçığın hava kaçırmaya sebep olacaktır. Bu nedenle yay kaliteli malzemelerden yapılmalıdır. İşlevini yitiren yaylar, perde mekanizmasını bozar. Bu nedenle, deforme olan yayların değiştirilmesi ve ayarlanması özel dikkat gerekmektedir. Yay sisteminin sağlıklı çalışması, çalgının performansını doğrudan etkiler. Perdelerin normal hareketlerinde farklılık görüldüğünde aşağıdaki noktalara dikkat edilmelidir²:

- Yayların yerinde olduğu ve tuşlarda bir hasar olup olmadığı,
- Parçaların eklem yerlerindeki mantarının çeşitli nedenlerden dolayı genleşmesi ya da daralması,
- Perdelerin birbirine çarpma sesinin yoğunluğu, yağ gereksinimi ya da gevşemiş vidalar kontrol edilmelidir.

Periyodik bakımda metal mekanizmaya az miktarda özel yağ uygulanmalı ve eşit dağılım için perdeler hareket ettirilmelidir.

4. Ağaç Gövde

Obua 20. Yy 'da da gelişmeye devam ettiği için, denge ve uyum ihtiyacı oldukça önemli hale gelmiştir. (Haynes, The Addition of Keys to the Oboe, 1994) Yeni yapılan her obuanın titizlikle ölçülmesi, analiz edilmesi ve 20. Yy'ın müzisyenleri tarafından talep edilen yeni standartlara uyum sağlaması beklenmektedir.

Obuanın metal aksamının yanı sıra, maksimum verim alabilmek için ağaç gövdede çatlak olmaması ve perdelerden/kapaklardan hava kaçırmaması gerekir. Hava kaçağı kontrolü için üst parçanın bütün delikleri ve ek yeri kapatılıp içindeki hava emilir. Eğer dudaklar kamış deliğine vakum etkisiyle yapışlıyorsa hava akımı sağlıklıdır. Vakum etki süresi azsa ve dudak bir saniyeden kısa sürede gevşiyorsa havanın kaçtığı bir yerin olduğu anlaşılır. Hava kaçan yeri tespit etmek, onarmak deneyim ve sabır

² Dr. Öğr. Üyesi Yaşar Acar, Maltepe Üniversitesi, Çalgı Bakım Onarım Dersinden

gerektirdiğinden bir ustadan yardım alınmasında fayda vardır. Orta parçanın kontrolü için; kalın Do pozisyonu basılır ve ek yeri avuç içiyle kapatılır, kalın Si kapağına, sol işaret parmağı ile basılır ve hava emilir. Kalın Si kapağı 15–20 saniye kapalı kaldığında orta parçada sağlıklı bir hava akımı olduğu anlaşılır. (Acar, Yaşar)

5. Modern Obua Perde Sisteminin Sağladığı Katkıları

Modern obuanın 400 yıllık gelişim sürecine baktığımızda, müzisyenlerin ihtiyaçları doğrultusunda ilerlediği gerçeği ile karşılaşırız. Obuacıların performansını kolaylaştıran bu mekanizma, çalgının fiziksel ağırlığı arttırsa da çalma sürelerini uzatan ve çalımını hızlandıran önemli özellikler sunar. (Goossens & Roxburgh, 1993) Çalgıcılar uzun süreli çalabilmek için belli bir kas gücüne ihtiyaç duyarlar. Hızlı ve tekrar eden kas hareketleri nedeniyle fiziksel kondisyon gerekmektedir. Eklemlerin, kasların ve tendonların uyumlu çalışması rahat bir performans yaratır. Mekanizmanın performans üzerindeki etkisi özellikle çalgıcının teknik becerilerini sunma sırasında ortaya çıkar. Çalgı mekanizması ve performans ilişkisi bu noktada önem kazanmaktadır (Bate, 1975). Çalgıcılar performansları sırasında güç ve esneklik, uyum ve hız, dayanıklılık ve tepki zamanına gereksinim duymaktadırlar. Bu noktada çalgı mekanizmasının sağladığı değerler ile beceriler birleştğinde yüksek bir performans elde edilir.

6. Obuanın Bakımı

Obua, karmaşık perde sistemi nedeniyle titiz ve düzenli bakım gerektiren bir çalgıdır. Sıcaklık, nem ya da çevresel faktörler perdelerin olağan işleyişini ve kapaklar altındaki güderi/mantar dengesini etkileyebilir. Bu nedenle obuanın sık sık kontrol edilmesi, bakımına ve temizliğine titizlikle yaklaşılmasında fayda görülmektedir.

Performans sonrasındaki bakımla, çalgının kullanım süresi uzatılmaktadır. Her kullanımdan sonra;

- Çalgı içindeki nem ve kir özel temizleme bezleri/ aletleriyle, iç gövdeye hasar vermeden temizlenmeli
- Parçaların bağlantı kısımları daha fazla nemlendiğinden mutlaka uygun bir bezle kurulanmalı
- Kapaklardaki mantar/güderilerdeki kir ve nem ince kâğıtla silinmelidir.

Özellikle oktav delikleri su toplamaya elverişli olduğundan, her çalışmadan sonra temizlenmeli, kutudayken de güderi/mantarların yapışmaması için su çeken ince kâğıtlar delik ve kapak arasına yerleştirilmelidir.

Çalgının profesyonel bakımı, düzenli bir şekilde usta birine yaptırılmalıdır. Yıllık bakımında:

- Yıpranmış güderi/mantarlar değiştirilir
- Ses deliklerinin içi, perdelerin arası vb. detaylı bir şekilde temizlenir
- Gerekirse cila yapılır
- Gövdede çatlak varsa tamir edilir
- Perde hareketleri sırasında tıkkırtı sesleri arttıysa, perdelerin birbirleriyle temas ettiği yerlerdeki mantarlar yenilenir
- Perdelerin ince ayarları kontrol edilir
- Gerekli yerlere perde hareketlerini kolaylaştırmak için yağ uygulanır
- Diğer eksiklikler ve arızalar giderilir.

Ayrıca, çalgının ağaç gövdesinin çatlamaması için klima ya da ısıtıcı gibi cihazlarının yanına yerleştirmemek önemlidir. Yanı sıra çalgıyı kullanmadığınız zamanlarda mutlaka kutusunda saklamak ve çevresel etkenlerden korumak için kutuyu çantada saklamak gerekir.

7. Sık Karşılaşılan Mekanik Problemler ve Çözümleri

Görsel 2. Dr. Öğr. Üyesi Yaşar Acar, Maltepe Üniversitesi

Kaynak: Kendisi. (Yayın İçin Yaşar Acar'dan izin alınmıştır.)

Obua mekanizması, çalgının performansını ve çalım kalitesini oldukça etkileyen karmaşık bir yapıdadır. Bu hassas sistem zaman içinde çeşitli sorunlar yaratabilir. Gövdenin ciddi hasar görmesi, perdelerin/millerin kırılması/yamulması gibi büyük sorunlar dışında doğru bakım ve küçük dokunuşlarla bu sorunlar çözülebilir. Bu noktada değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Yaşar Acar'ın Çalgı Bakım Onarım Derslerinden alıntılar yapmak sağlıklı olacaktır. Obuacıların sık karşılaştığı perde sorunlarının bazıları ve çözümleri aşağıdaki alt başlıklarda sıralanmıştır.

7.1 Perde Sıkışması.

Çok sık karşılaşılan durumlardan biridir. Nem, deri parçacıkları ya da kir nedeniyle olabileceği gibi parçaların yanlış ya da dikkatsiz takılmasıyla manivelaların yamulmasıyla da ortaya çıkabilir. Çözüm önerileri aşağıdaki gibidir:

7.2. Temizlik

Perdelerin çevresindeki ve bağlı olduğu manivela, ek yerlerindeki kir uygun aletlerle temizlenmelidir. Özellikle oktav delikleri su toplamaya meyilli olduğundan, düzenli olarak kontrol edilmeli, obua kaldırıldığında oktav deliği ile kapakçık arasında ince kâğıt konulmalıdır.

7.3. Yağlama

Perde sisteminin hareketli ve eklentili noktalarına belli aralıklarla az miktarda yağ damlatılmalı ve etki etmesi için perdeler hareket ettirilmelidir.

7.4. Eşitleme Kontrolü

Obua parçalarının ek yerlerindeki manivelaların özellikle doğru pozisyonda olmaları her kullanımda kontrol edilmelidir. Yanlış takılma bu manivelaların yamulmasına hatta kırılmasına sebep olabilir.

7.5. Temizleme Bezinin Sıkışması

Obuanın içi aceleyle temizlendiğinde, temizleme bezinin ya da ipinin üzerindeki dolanmalar, düğüm fark edilmez. Üst parçanın iç borusunda takılır. Bu durumda asla zorlamadan bezin giriş kısmına doğru

kamış yuvası tarafından uygun bir aletle itilmeli ya da profesyonel yardım alınmalıdır.

7.6. Mantar Düşmesi

Mekanizmanın eklem yerlerinde perde çarpışma seslerini ve metal aşınmasını engellemek için mekanizma hareketlerinin yumuşaması için yerleştirilen ince mantar parçacıklarının düşmesi ya da aşınması. Bu durumda değiştirilmesi gereken yer tespit edilir ve uygun kalınlıkta mantar parçacığı yapıştırılır. Tam kuruduktan sonra hava kaçırma kontrolü yapılmalıdır.

7.7. Millerin Sabitlendiği Vidaların Gevşemesi

Mekanizma yağsız kaldığında, milin hareketine göre bazı vidalar gevşer ve yerinden çıkar. Bu küçük vidaları görmek ve düştüğünde bulmak oldukça zordur. Uygun boyutta vidalar mevcut değilse sorun büyür profesyonel destek alınmalıdır. Bu sorunla karşılaşmamak için sık sık gevşemesi olası vidaların kontrol edilmesi ve tespit edildiğinde mutlaka sıkıştırılmalıdır.

7.8. Hava Kaçırma

Sadece obuada değil diğer tüm tahta üflemeli çalgılarda sıklıkla görülen ve performansı ciddi şekilde etkileyen bir sorundur. Bu sorun, genellikle mantar/güderilerin yıpranması/yırtılması, ağaçtaki çatlaklar ya da parça bağlantılarından kaynaklanmaktadır. Hava kaçmasını önlemek ve gidermek için şu yöntemler uygulanabilir:

- Mantar/güderilerin durumu kontrol edilmelidir. Ezilmiş, yırtılmış ya da şeklini kaybetmiş olanlar değiştirilmelidir. Gereken malzemeler ve deneyim yoksa bir profesyonelden destek alınmalıdır. Mantar/güderi değişiminden sonra mutlaka reglaj kontrolü yapılmalı ve hava kaçırma durumu varsa ilgili vidaya müdahale edilmelidir.
- Ağaç gövde incelenmelidir. Gövdede çatlak olup olmadığı kontrol edilmelidir. Bazı durumlarda çatlak perdelerin altında oluşmakta ve tespit edilmesi zorlaşmaktadır. Çok ince olanları ışık altında, ağacın biraz ısınmasına izin vererek büyüteçle kontrol edilmesi önerilir. Çatlak görüldüğünde mutlaka bir profesyonelden destek alınmalıdır. (Konser, sınav öncesi gibi acil durumlarda ince yapılı, şeffaf ve güçlü bir yapıştırıcıyla geçici bir çözüm sağlanabilir. Ancak sonrasında mutlaka kalıcı bir tamir gerekecektir.)
- Parça bağlantıları kontrol edilmelidir. Üst, orta ve kalak bağlantı mantarı çevresel nedenlerden ötürü formunu kaybedebilir ya da özensiz kullanımdan dolayı parçalanabilir. Gerektiğinde (obua yeniyenken ya da mantar yeni değiştirilmişse her kullanımdan önce) mantarlarına az miktarda kremsi bir yumuşatıcı (vazelin vb.) sürülmelidir.
- Obuanın saklandığı kutunun nemi kontrol edilmelidir. Aşırı nem ya da kuruluk ağacın yapısını ve mantar/güderilerin durumunu olumsuz etkiler. Her kullanımdan sonra obuanın içi uygun aletlerle özenle temizlenmelidir.

7.9. Yay Sorunları

Obua mekanizmasında çok fazla göz önünde olmayan ancak perdelerin hareket sistemini etkileyen yaylar bulunmaktadır. İnce iğne gibi olan yaylar, manivelaların hareketini ve hareketin geri dönmesini sağlamaktadır. Bu iğnesel yayların bir ucu pimlere sabitlenmiştir. Manivelanın altında bulunan yaklaşık 1mm boyutundaki küçük çentiklere yerleştirilerek gergin pozisyona getirilir. Diğer yaylar yassıdır ve ağaç gövde ile perdelerin ya da kapakların altına yerleştirilir. Perdelerin kalmasını ya da inmesini sağlar. Bu yassı yayların tam oturabilmesi için bazı yerlerde ağaç gövdeye yay boyutunda yuvalar açılır.

- İğnemsiz yayların yerinden çıkması durumunda ince bir tıg ya da benzer bir aletle yayın çıktığı çentiğe oturtulması gerekmektedir. Ancak yayın gerginliğini sağlarken kırılmamasına dikkat edilmelidir. Bu durum genelde bir darbe sonucu oluşur. Perdelerin sökülmesi ve takılması sırasında iğnemsiz yaylara dikkat edilmelidir.
- Yay direncinin kaybolması durumunda yayların bir profesyonel tarafından yenilenmesi gerekir. Bu durum zamanın yıpratıcı etkileri sebebiyle oluşabilir.

- *Yayın temas ettiği noktaların aşınması durumunda, aşınan pimin ya da ağaç bölgenin değiştirilmesi ya da onarılması gerekmektedir. Zor bir işlemdir ve bir profesyonelin yapması gerekir.
- Yayların sorunları çoğu zaman darbeden ya da bakımsızlıktan kaynaklanmaktadır. Bu nedenle bu sorunları önlemek için obuayı düşürmemeye, çarpmamaya özen göstermek ve kutusunun içine fazladan bir şeyler koyup kapatmamak önemlidir.

8. Sonuç

Obuacıların gündelik yaşamında obua mekanizmasının karmaşası sık sık sorunlara neden olmaktadır. Bu sorunların sebeplerini anlamak ve obuanın mekanizmasının sistemini kavramak oldukça önemlidir. 400 yıllık perde gelişimi sonunda karmaşık bir yapıya sahip olsa da aslında obua mekanizması mantıklı bir sisteme dayanmaktadır. Obuacının performansını oldukça etkileyen bu sistemi çalışır durumda olması, her zaman kontrol edilmesi ve bakımının göz ardı edilmemesi gerekir. Bu çalışmada, değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Yaşar Acar'dan öğrendiğim çalgı bakım onarım teknikleri ile geniş bir yelpazede yabancı kaynaklar taranarak sentezlenmiş, obua mekanizmasının ana yapısı genel olarak incelenmiş, perdeleri, kapak ve kapakçıkları detaylı anlatılmıştır. Otomatik, yarı - otomatik oktav sistemi ele alınmıştır. Mekanizmanın hareketini sağlayan yay sistemi açıklanmış ve obuacıların sık karşılaştığı mekanizma sorunlarına çözümler sıralanmıştır. Obuanın bakımına vurgu yapılmış, kullanım süresinin artması için öneriler getirilmiştir. 20.yy'ın başlarında perde gelişimindeki arayışlar içerisinde denenmiş ancak kısıtlı performansı ile benimsenmemiş ve vazgeçilmiş perdeler eklenmemiştir. Bu çalışmanın obua mekanizmasıyla ilgili genel bilgilendirme ve küçük sorunlara kişisel müdahale ile çözülebilecek yöntemler sunularak pratik bir kaynak olması umulmaktadır.

Kaynakça

- Bate, P. (1975). *The Oboe: An Outline of Its History, Development and Construction*. New York: W. W. Norton.
- Goossens, L., & Roxburgh, E. (1993). *Oboe*. Londra: Kahn & Averill
- Haynes, B. (1994). The Addition of Keys to the Oboe. *Journal of the International Double Reed Society*, 31-46.
- Haynes, B., & Burgess, G. (2004). *The Oboe*. Londra: Yale University Press.
- Howe, R. (1978). Historical Oboes 3: The First Mechanized Oboes: Triébert's Systemes. *Journal of the International Double Reed Society*, 36-43.
- Howe, R. (2001). Historical Oboes 2: Development of the French Simple System Oboe 1800-1840. *Journal of the International Double Reed Society*, 59-75.
- Milton, S. (2000). The Development of the Oboe Keywork. *Journal of the International Double Reed Society*.
- Sublett, S., & Swiney, A. (2001). Great Oboes of the Twentieth Century. *Journal of the International Double Reed Society*, 102-104.
- Veale, P., & Mahnkopf, C. S. (1994). *The Techniques of Oboe Playing*. Kassel: Baerenreiter-Verlag Karl Vötterle GmbH&Co.
- Ventzke, K. (1969). *Boehm-Oboen und die Neueren Französischen Oboesysteme*. Frankfurt am Main.
- Ventzke, K. (1977). Zur Biographie der Oboenbauer Triébert in Paris (1810-1878). *Tibia Journal*, 347-350.